

Lastenkotitoiminnan kehittäminen
Pelastakaa Lapset ry:n lastenkodeissa

LASTEN PALAUTTEIDEN POHJALTA

Piritta Ahonen, Helsingin yliopisto

Pelastakaa Lapset - Rädda Barnen
Save the Children

Helsingin yliopisto
Valtiotieteellinen tiedekunta
Sosiaalityö
Sosiaalityön käytäntötutkimus
Loppuraportti
Piritta Ahonen
014456239
23.2.2015

Tiedekunta/Osasto Fakultet/Sektion – Faculty Valtiotieteellinen tiedekunta		Laitos/Institution– Department Sosiaalityö	
Tekijä/Författare – Author Piritta Ahonen			
Työn nimi / Arbetets titel – Title Lastenkotitoiminnan kehittäminen Pelastakaa Lapset ry:n lastenkodeissa lasten palautteiden pohjalta			
Oppiaine /Läroämne – Subject Sosiaalityö			
Työn laji/Arbetets art – Level Käytäntötutkimus	Aika/Datum – Month and year Kevät 2015	Sivumäärä/ Sidoantal – Number of pages 19 sivua + liitteet	
Tiivistelmä/Referat – Abstrac <p>Tämän käytäntötutkimuksen tavoitteena on ollut tuottaa tietoa siitä miten Pelastakaa Lapset ry:n lastenkodeissa on hyödynnetty tähän asti Lastenkoti minun mielestäni – kyselyn tuloksia lastenkotien arjessa ja miten tuloksia voitaisiin hyödyntää paremmin lastenkotien arjen kehittämisen välineenä jatkossa lasten osallisuuden näkökulmasta. Lisäksi tutkimukseni tarkoitus on tuottaa tietoa siitä, näkyykö lastenkotitoiminnan kehittäminen lasten vastauksissa. Pelastakaa Lasten lastenkodeissa on vuodesta 2009 alkaen toteutettu lapsille lomakekysely, jonka tavoitteena on ollut lasten äänen kuuluviin saaminen lastenkotitoiminnan kehittämiseksi. Ideana on ollut, että lasten antaman palautteen pohjalta lastenkotien henkilöstö pohtii keskenään sekä lasten kanssa, miten lastenkotien arkea voisi kehittää ja lasten osallisuutta arjessa parantaa. Lasten osallisuuden vahvistaminen on yksi Pelastakaa Lapset ry:n keskeisiä toimintaperiaatteita.</p> <p>Käytäntötutkimuksen tutkimusaineisto on kerätty haastattelemalla Pelastakaa Lapset ry:n lastenkotien johtajia. Haastatteluun osallistui neljä lastenkodin johtajaa ja yksi vastaavaohjaaja. Haastattelu toteutettiin fokusryhmähaastatteluna ja haastattelun muoto oli teemahaastattelu. Haastatteluaineisto on analysoitu aineistolähtöistä sisällönanalyysiä käyttäen. Haastatteluaineiston lisäksi minulla on ollut analysoitavana vuosien 2009-2014 Lastenkoti minun mielestäni – kyselyn tulokset.</p> <p>Tämän käytäntötutkimuksen tulokset osoittavat, että Lastenkoti minun mielestäni – kyselyn tuottamaa tietoa on hyödynnetty lastenkodeissa toiminnan kehittämisen välineenä. Kyselyn tulosten käsittely on tehnyt näkyväksi sellaisia arjessa läsnä olevia ilmiöitä, joihin lastenkodin työntekijät eivät ehkä aiemmin osanneet kiinnittää huomiota. Kyselyn toistuvuus on vaikuttanut lasten ja työntekijöiden asenteisiin ja toimintaan lastenkodin arjessa. Lasten antaman palautteen pohjalta lastenkodeissa on kiinnitetty huomiota tähän mennessä lastenkodin toiminnan rakenteisiin ja työntekijöiden toimintamalleihin. Lisäksi on aloitettu keskustelu arvioinnin merkityksestä ja lisätty yhteisöllisten menetelmien mukaan ottamista lastenkotien arkeen.</p> <p>Tulosten mukaan lastenkotien arjen kehittämisessä on jatkossa kiinnitettävä enemmän huomiota arviointiin, yhteisen toiminnan kehittämiseen yhteisötasolla (yhteisöllisyys) sekä toimintaan yksilötasolla jokaisen lapsen kanssa (omahoitajuus). Työyhteisötasolla keskeistä on huomion kiinnittäminen työntekijöiden osaamiseen ja osaamisen jakamiseen lastenkodin arjen rikastuttamiseksi. Tärkeää on myös pitää kiinni niistä rakenteista ja sopimuksista, jotka jo nyt ovat tukemassa lasten osallisuutta lastenkodin arjessa.</p> <p>Lyhyesti voin todeta, että lastenkodeissa tehty kehittämistyö näkyy myös lasten vastauksissa Lastenkoti minun mielestäni – kyselyiden analyysin pohjalta. Lasten vastauksista näkyy myös se, että kehitettävää edelleen on. Käytäntötutkimukseni on tuottanut tietoa siitä mihin asioihin lastenkodeissa on kiinnitetty huomiota arjen kehittämisessä lasten palautteiden pohjalta ja mihin jatkossa tulisi kiinnittää vielä huomiota. Tarkoituksena oli kiinnittää erityistä huomiota lasten osallisuuden vahvistamiseen lastenkotien arjessa. Tutkijana olin yllättynyt siitä, millainen merkitys tällä kyselyllä oikeasti on Pelastakaa Lasten lastenkotien arjen toiminnan kehittämisen kivijalkana ja lasten äänenä aikuisille.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Lastenkoti, arki, osallisuus, kehittäminen			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Sisällysluettelo

I Johdanto	5
2 Aikaisempi tutkimus ja tutkimustehtävä	6
2.1 Tutkimuksen toimintaympäristö.....	6
2.2. Keskeiset käsitteet	6
2.3 Aikaisemmat tutkimukset.....	7
2.4 Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset.....	8
3 Tutkimuksen toteutus	9
3.1 Tutkimusprosessi	9
3.2 Aineiston hankkiminen.....	9
3.3 Aineiston analysointi	9
3.4 Tutkimuksen eettisyys ja tutkija positio	10
4 Keskeiset tulokset.....	11
4.1 Keskustelun paikat	11
4.2 Toiminnan tarkastelu	11
4.3 Lasten osallisuuden lisäämisen mahdollisuudet.....	12
4.4 kehittämisen näkyminen lasten vastausten perusteella	12
5 Pohdinta	13
Lähteet.....	14
Liitteet	15
Liite 1 Kirje tutkimukseen lastenkotien lapsille	15
Liite 2 Kirje lastenkotien johtajille	16
Liite 3 Teemahaastattelurunko	17

I Johdanto

Olen tehnyt töitä lasten kanssa koko työhistoriani ajan. Tämä lapsiin liittyvä tutkimusaihe veti minut mukaansa samantien, kun kuulin siitä käytäntötutkimuksen päivässä 6.10.2014. Tutkimustehtäväni on muotoutunut matkan varrella alkuperäisestä ajatuksesta lomakekyselyn toteuttamisesta lastenkodin lapsille tähän muotoon, jonka esittelen tässä raportissa.

Käytäntötutkimukseni kohdentuu Pelastakaa Lapset ry:n lastenkotityön kehittämiseen lapsilta saadun palautteen pohjalta. Tutkimuksen tavoitteena on ollut tuottaa tietoa siitä, miten lastenkodeissa on hyödynnetty lastenkoti minun mielestäni – kyselyn tuloksia tähän asti ja miten niitä voisi hyödyntää paremmin tulevaisuudessa lastenkodin arjessa. Lisäksi selvitin sitä näkykö lastenkotityön kehittäminen lasten palautteissa. Näkökulmana tässä tutkimuksessa on lasten osallisuuden vahvistaminen. Tutkimusaineisto on kerätty haastatteleamalla Pelastakaa Lasten lastenkotien johtajia ja analysoimalla Lastenkoti minun mielestäni - kyselyiden tuloksia vuosien varrelta.

Lasten osallisuudesta on puhuttu viime vuosina paljon. Lapsenoikeuksien yleissopimus määrittää osallisuuden yhdeksi lapsen perusoikeudeksi. Mikko Orasen (2008, 9) mukaan lasten osallisuus sisältää yhteisöön liittymisen, kuulumisen ja siihen vaikuttamisen. Pelastakaa Lasten osallisuuden määritelmässä (2013, 3) lasten osallisuus tarkoittaa lasten mahdollisuutta ilmaista mielipiteitään ja näkemyksiään, vaikuttaa päätöksentekoon sekä saada aikaan muutosta (Pelastakaa Lapset 2013, 13).

Tämä käytäntötutkimuksen loppuraportti jakautuu johdannon jälkeen neljään päälukuun. Luvussa kaksi esittelen tutkimuksen toimintaympäristön, keskeiset käsitteet, aiempaa tutkimusta ja tämän tutkimuksen tavoitteet sekä tutkimustehtävän. Luvussa kolme esittelen tutkimuksen toteutusta, johon sisältyvät tutkimusprosessin kuvaaminen, aineiston hankkiminen ja analysointi. Luvussa kolme pohdin lisäksi tutkimuksen eettisyyttä sekä tutkijapositiona. Raportin neljännessä luvussa esittelen tutkimukseen keskeiset tulokset. Luku viisi on tutkimuksen pohdintaa.

2 Aikaisempi tutkimus ja tutkimustehtävä

2.1 Tutkimuksen toimintaympäristö

Toteutin käytäntötutkimukseni Pelastakaa Lapset ry:ssä. Pelastakaa Lapset ry on vuonna 1922 perustettu kansalaisjärjestö, joka on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton. Pelastakaa Lapset tekee työtä lasten oikeuksien puolesta Suomessa ja maailmalla. Pelastakaa Lapset järjestön muodostavat valtakunnallinen liitto sekä sen jäseninä olevat rekisteröidyt paikallisyhdistykset. Pelastakaa Lapset ry:n työ on käytännössä lapsipoliittista vaikuttamista, auttamista sekä laadukasta ammatillista työtä. Pelastakaa Lasten työtä ohjaa YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus ja lasten osallisuus toiminnan kivijalka. (Pelastakaa Lapset 2013, 3-6.)

Suomessa Pelastakaa Lapset ry:n toimintaan kuuluvat muun muassa adoptiotoiminta, lomakoti- ja tukiperhe-toiminta, perhehoito, omien lastenkotien ylläpitäminen, kansalaistoiminta, lakimiespalvelut ja erilaiset kansainväliset ohjelmat. Tämä käytäntötutkimukseni paikantuu Pelastakaa Lapset ry:n lastenkoteihin. Pelastakaa lapsilla on kuusi lastenkotia, jotka ovat sijoittuneet eri puolille Suomea. Kussakin lastenkodissa on seitsemän paikkaa kouluikäisille lapsille. Pelastakaa Lasten lastenkodit ovat kodinomaisia yksiköitä, joissa lapset saavat osallistua arjen askareisiin yhdessä henkilöstön kanssa. Jokaisella lapsella on omahoitaja ja kasvatushenkilöstön työ pohjautuu kiintymyssuhdeteoriaan. (Pelastakaa Lapset 2013, 3-6.)

Pelastakaa Lasten lastenkodeissa lapsille on tehty Lastenkoti minun mielestäni - lomakekysely vuodesta 2009 alkaen. Helsingin yliopistolla lokakuussa 2014 järjestetyssä käytäntötutkimuksen päivässä Pelastakaa Lasten Helsingin keskus-toimiston työntekijä kertoi työyhteisön toivomuksen siitä, että Pelastakaa Lapsissa tehtäisiin lastenkoti minun mielestäni kyselyyn liittyvä käytäntötutkimus, aiheena lastenkoti minun mielestäni – kyselyn hyödyntäminen lastenkotien arjessa. Kiinnostuin aiheesta välittömästi. Lasten osallisuus ja lasten näkökulman esille tuominen on mielestäni tärkeää.

Tutkimusaiheen lopullisesta muotoutumisesta käytäntötutkimukseksi olen käynyt keskusteluja Pelastakaa Lasten lastenkotitoiminnan päällikön Anu Lehdon sekä opettajieni Mirja Satkan sekä Laura Ylirukan kanssa. Käytäntötutkimukseni näkökulma on muuttunut prosessin myötä alkuperäi-

sestä ideasta siten, että tutkimuskohteeksi muotoutui lastenkotitoiminnan kehittäminen lastenkodin lapsilta saadun palautteen pohjalta.

2.2. Keskeiset käsitteet

Tutkimukseni keskeiset käsitteet ovat lastenkoti, arki ja osallisuus ja toiminnan kehittäminen. Lastenkoti tarkoittaa lastensuojelulaitosta, jossa asuu sijoitettuja lapsia tai nuoria. Lapsia ja nuoria hoitavat ja kasvattavat lastenkodin koulutetut työntekijät. Suomalaiset lastenkodit ovat melko pieniä yksiköitä. Lastenkotien toimintaa ohjaavat lait ja asetukset. (Lastensuojeluinfo 2015.)

Susanna Hoikkala (2014, 8-9) määrittelee lastenkodin kokonaisuudeksi, joka muotoutuu erilaisten sosiaalisten suhteiden kautta. Tässä kokonaisuudessa eri toimijoiden väliset suhteet ovat merkittäviä. Lapset asuvat lastenkodissa yhdessä toisten lastenkotiin sijoitettujen lasten kanssa. Tähän liittyen lastenkodin arjessa on läsnä vahvana yhteisöllisyys ja lasten vertaissuhteet. Myös lasten läheiset ihmiset ovat osallisina lasten arjessa. Lastenkodin toiminnasta vastaavat lastenkodin työntekijät, jotka tekevät ammatillista hoito- ja kasvatustyötä ympärivuorokautisesti. Jokaisella lapsella on omahoitaja. Omahoitaja on lapselle nimetty oma aikuinen, jonka tehtävänä on pyrkiä muodostamaan turvallinen kiintymyssuhde lapsen kanssa. (Hoikkala 2014, 8-9.) Turvallinen kiintymyssuhde edellyttää vastavuoroista vuorovaikutusta lapsen ja omahoitajan kesken arjen eri tilanteissa (www.pelastakaalapset.fi).

Arki lastenkodissa pyritään järjestämään lapsille mahdollisimman säännölliseksi ja rutiininomaiseksi. Arjen säännöllisyys ja rutiinit tuovat lasten elämään ennustettavuutta, turvallisuutta sekä tunnetta elämänhallinnasta. Kouluikäisen lapsen arkipäivään sisältyy muun muassa; herääminen, aamupala, koulu, välipala, läksyt, harrastukset, päivällinen, iltapala ja nukkumaanmeno.

Lastenkodissa lasten arkeen kuuluvat myös erilaiset palaverit, kuten lakisääteinen asiakassuunnitelmaneevottelu sekä terapiat tai muut hoidolliset asiat. Yhteydenpito lasten biologiin vanhempiin on myös kiinteä osa lasten arkea. (Lastensuojelun käsikirja 2015.)

Lainsäädännön mukaan lasten ja nuorten pitäisi saada olla mukana rakentamassa, kehittämässä ja arvioimassa heille tarkoitettuja palveluita. Lapsen oikeuksien yleissopimus määrittää osallisuuden yhdeksi lapsen perusoikeudeksi (Lapsen oikeuksien yleissopimus 60/1991 12. artikla). Lastensuojelulain (417/2007, luku 2. 8§) mukaan lapsille tarkoitettujen palvelujen järjestämisessä ja kehittämisessä on kiinnitettävä erityistä huomiota lasten ja nuorten tarpeisiin ja toivomuksiin. Myös nuorisolaissa (72/2006) sanotaan, että nuoria on kuultava heitä koskeissa asioissa ja heille tulee järjestää mahdollisuus osallistua nuorisotyötä - ja politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn. Suomen lainsäädäntö antaa vahvan tuen lasten osallisuudelle (Oranen 2008, 7-8).

Laajasti ymmärrettyä lasten osallisuus Orasen (2008) mukaan on yhteisöön liittymistä, kuulumista ja siihen vaikuttamista. Osallisuus rakentuu vastavuoroisessa toiminnassa ja edellyttää yhteisöltä jäsentensä huomioon ottamista ja yhteisön jäseneltä omaa aktiivisuutta tulla mukaan. (Oranen 2008, 8-9.)

Pelastakaa Lapset on Lapsen ääni – tarina minulta - hankkeen yhteydessä määritellyt osallisuuden ja osallistumisen käsitteiden eron.

”Osallistuminen on mukaan tulemistä jonkun toisen ehdoilla ja näkemyksillä valmiiksi suunniteltuun ja toteutettuun tilanteeseen tai toimintaan. Osallisuus on mukanaoloa ja vaikuttamista myös itse tilanteen ja toiminnan rakentumisen toteutumiseen suunnittelusta lähtien. Osallisuus voi toteutua ilman näkyvää olomuotoa, ilman että tarvitsee tehdä mitään. Osallistuminen mekaanisena toimintana ei ole osallisuutta. Osallistumista voi mitata, mutta osallisuutta ei voi mitata muutoin kun kuulemalla lasta.”

(Pelastakaa lapset ry 2005, Lapsen ääni – tarina minulta- opas, 11.)

Pelastakaan Lasten osallisuuden määritelmän mukaan osallisuus on lasten mahdollisuutta ilmaista mielipiteitään ja näkemyksiään, vaikuttaa päätöksentekoon ja saada aikaan muutosta. Lasten osallisuus on kaikkien lasten, ikään, kehitystasoon katsomatta, myös kaikkein heikoimmassa asemassa olevien lasten vapaaehtoista ja omaan tahtoon perustuvaa osallistumista kaikissa asioissa, jotka liittyvät heihin suoraan, tai epäsuorasti. Lasten osallisuus on tapa työskennellä. Se on olennainen, kaikkia toimintoja läpileikkaava periaate kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla ja tasoilla. (Pelastakaa Lapset 2013, 3.)

Osallisuutta on kuvattu usein erilaisilla porras- tai tikapuumalleilla. Mikko Oranen (2008) on avannut Harry Shierin luomaa porrasmallia raportissaan. Shierin (2001) osallisuuden porrasmallissa tarkastellaan muihin malleihin verrattuna lisäolottuvuutena aikuisten valmiuksia, mahdollisuuksia ja velvoitteita suhteessa lasten osallisuuteen. Malli pohjautuu alun perin YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen (LOS) 12.1 artiklaan. Shierin porrasmalli rakentuu viidestä osallisuuden portaasta, jossa alimmalla portaalla on vähäisin osallisuuden aste ja ylimmällä suurin. (Oranen 2008, 10 tässä Shier 2001, 111-113.)

Ensimmäinen porras on lapsen kuunteleminen. Aikuinen varmistaa, että lapsi saa aikuisen huomion ja mahdollisuuden puhua. Toisella portaalla kuuntelemisen lisäksi aikuinen rohkaisee lapsia kertomaan ajatuksiaan. Aikuisen tehtävä on tukea lasta ilmaisemaan mielipiteensä, huomioiden lasten yksilölliset erot. Kolmas porras on lapsen näkemysten ja lapsen esittämien mielipiteiden huomioonottaminen, sisältäen sen, että lapselle kerrotaan myös mikäli niiden mukaan ei voida toimia. Mallin neljännellä tasolla lapset otetaan mukaan päätöksentekoon. Päätettävistä asioista keskustellaan yhdessä aikuisten ja lasten kesken. Aikuinen luovuttaa omaa valtaansa lapsille, mutta on vastuussa päätöksistä. Viidennellä tasolla aikuiset jakavat valtaa ja vastuuta lapsille sekä tukevat lapsia kantamaan saamansa vastuun. Lapsia ei kuitenkaan pakoteta ottamaan vastuuta sellaisista asioista, johon he eivät kykene. Lasten osallisuuden edellytysten arvioinnissa joka portaan kohdalla arvioidaan erikseen sitä, minkälaiset valmiudet (asenteet ja arvot) aikuisilla on suhteessa osallisuuden määrään. (Oranen 2008, 10 tässä Shier 2001, 111 – 113.)

Orasen (2008) mukaan aikuisilla on keskeinen rooli suhteessa lasten ja nuorten osallisuuden mahdollistamiseen. Monissa tikapuumalleissa aikuisten toimintaa kuvataan ja se nähdään joko osallisuutta avaavana tai rajoittavana. Shierin (2001) malli antaa konkreettisempia välineitä aikuisen roolin tarkempaan analysointiin. (Oranen 2008, 10.)

2.3 Aikaisemmat tutkimukset

Aikaisempia tutkimuksia käytäntötutkimusaiheeseen liittyen on vähän tai niitä on ollut jokseenkin haasteellista löytää. Riitta Laakson (2009, 38) mukaan lastensuojelulaitoksissa eläneiden lasten ja nuorten omia kokemuksia on alettu tutkia viimeisen kymmenen vuoden aikana. Riitta Laakso (2009) on omassa väitöskirjassaan tutkinut arjen lastenkotityötä. Hänen kiinnostuksensa kohdistui siihen, mitä lastenkodissa tehtävä työ on ja mitä ulottuvuuksia siihen liittyy. Väitöskirjassaan Laakso tutki arkista lastenkotityötä, sen jäsentämistä ja käsitteellistämistä. Laakson tutkimus kohdistuu lastenkodin työntekijöiden näkemyksiin työs-

tään. Väitöskirja koostuu neljästä empiirisestä luvusta, jotka jäsentävät lastenkotityötä ja sen ulottuvuuksia. Ulottuvuudet ovat "arkinen huolenpityö", "lasten kanssa tehtävä työ", "vanhempien kanssa" ja "hankalat tilanteet". (Laakso 2009, 5-18.)

Arkinen huolenpityö sisältää keskustelujen lisäksi konkreettisen lapsista huolehtimisen ja huoltamisen, arjen pyörittämisen, lasten hoitamisen ja lasten kanssa olemisen. Lasten kannalta on merkityksellistä, miten lastenkodin arki pyörii ja miten rutiinit määritellään ja kenen toimesta. Tässä kohtaa tullaan kysymykseen lasten osallisuudesta laitoksissa. Laakson (2009, 138) mukaan Ruth Emond (2008, 190) kirjoittaa lasten osallisuudesta ja oikeuksista lastensuojelulaitoksissa. Emond pitää tärkeänä sitä, mitkä ovat lasten mahdollisuudet vaikuttaa lastenkodin arkeen eli asioihin, jotka liittyvät jokapäiväiseen elämään esim. ruokalistojen suunnitteluun tai lastenkokouksiin. Yleensä lasten osallisuutta laitoksissa on tarkasteltu lähinnä osallistumisena neuvotteluihin, ei niinkään osallisuutena laitoksen arjessa. (Laakso 2009, 139.)

Lasten kanssa tehtävä työ sisältää lasten ja työntekijöiden välisiä päivittäisiä kohtaamisia. Arkisen kohtaamisen laadulla on suuri merkitys. Arjen keskellä on useita mahdollisuuksia huomioida lapsi yksilönä, mutta se voi myös jäädä kaiken muun tekemisen varjoon muun muassa aikuisen puutteellisen ammatillisuuden vuoksi. Aikuinen voi saavuttaa omalla olemisen ja toimimisen tavalla lapsen luottamuksen ja arvostuksen. Työ on suhteen luomista lapsiin ja luottamuksellisen suhteen rakentamista. Lasten kanssa tehtävään työhön sisältyvät Laakson mukaan myös rajat ja valta, joka työntekijöillä on suhteessa lapsiin heidän määrittäessään arkisen kanssakäymisen sääntöä. Aikuiset vastaavat lastenkodin säännöistä ja sääntöjen järkevyydestä. (Laakso 2009, 147-172.)

Vanhempien kanssa tehtävä työ tarkoittaa sitä työtä, jota lastenkodin osastojen työntekijät tekevät lasten vanhempien kanssa. Vanhempien kanssa tehtävä työ sisältää puhelimessa olemista, hoitoneuvotteluita, kasvatuskumppanuutta, vanhemmuuden kontrollointia sekä vanhemmaksi houkuttelua. (Laakso 2009, 184-224.)

Hankalat tilanteet Laakson (2009) tutkimuksessa liittyvät lastenkodin työntekijöiden mukaan lasten vaikeisiin kokemuksiin ja kohtaloihin, omahoitajan ammatilliseen työhön ja ennakoimattomiin yllätyksiin lastenkodin arjessa. Lastenkodin työntekijöillä on kokonaisvastuu lasten jokapäiväisestä hyvinvoinnista ja se tekee heidän työstään erityisen suhteessa muuhun lasten kanssa tehtävään ammatilliseen työhön. Jokaiselle lapselle on nimetty omahoitaja, jonka työn tavoitteena on turvata lapsen yksilöllinen huomiointi sekä

läheisen ja luottamuksellisen suhteen syntyminen lapsen ja edes yhden aikuisen välille lastenkodissa. (Laakso 2009, 234.)

Tutkimuksensa yhteenvedossa Laakso (2009) toteaa, että menetelmiä tärkeämpää lastenkodin arjessa on lasten ja työntekijöiden kohtaamiset arjen rutiineissa sekä se miten arjen rutiinit rakennetaan. Se miten lapsen osallisuus toteutuu lastenkodissa, riippuu arkiseen huolenpitoon liittyvistä kohtaamisista. Kun puhutaan aikuisen ja lapsen välisestä suhteesta liittyy siihen samalla myös valta ja vastuu. Lastenkotityössä valtaan liittyy lapsista huolehtimisen idea sekä lasten tekemisten normittaminen, sen määrittely mikä on sallittua ja suotavaa ja mikä on kiellettyä. (Laakso 2009, 255-258.)

2.4 Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tämän käytäntötutkimuksen lähtökohdat nivoutuvat Pelastakaa Lapset ry:n Lastenkoti minun mielestäni – hankkeeseen, joka alkoi vuonna 2007. Hankkeen tavoitteena oli tehdä kyselylomake lapsille ja kysyä asioita siten, että mahdollisimman moni lapsi kokisi mielekkääksi kertoa ajatuksistaan ja kokemuksistaan elämästään lastenkodissa. Hankkeen aikana lapset itse osallistuvat kyselylomakkeen tekemiseen. Kyselyn tavoitteena oli myös saada lasten ääni kuuluviin lastenkotitoiminnan kehittämiseksi. Ideana oli, että lapsilta saadun palautteen myötä lastenkotien henkilöstö pohtii keskenään sekä yhdessä lasten kanssa miten lastenkotien arkea voisi kehittää ja lasten osallisuutta arjessa parantaa. (Möller & Nikkanen 2009, 4.)

Tämän käytäntötutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa siitä, miten Pelastakaa Lasten lastenkotien johtajat ovat henkilöstönsä kanssa hyödyntäneet Lastenkoti minun mielestäni - kyselyiden tuottamaa tietoa tähän asti lastenkotien arjessa. Lisäksi tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa siitä miten kyselyn tuloksia voisi jatkossa paremmin hyödyntää lastenkotien arjen kehittämisen välineenä huomioiden lasten osallisuuden tukeminen arkielämän suunnittelussa. Lisäksi tutkimuksessani selvitän näkykö lastenkodeissa tapahtunut kehittäminen lasten vastauksissa.

Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

1. Miten lastenkotien johtajat ja henkilöstö ovat käsitelleet ja hyödyntäneet Lastenkoti minun mielestäni – kyselyn tuloksia lastenkotien arjessa tähän mennessä?
2. Millä tavalla kyselyn tuloksia voisi hyödyntää paremmin lastenkotien arjessa jatkossa?
3. Näkykö lastenkotitoiminnan kehittäminen lasten vastauksissa?

3 Tutkimuksen toteutus

3.1 Tutkimusprosessi

Tämän tutkimuksen lähestymistapa on sosiaalityön käytäntötutkimus. Sosiaalityön käytäntötutkimuksessa ollaan kiinnostuneita sosiaalialan käytännöistä ja käytäntöjen kehittämisestä. Tutkimuksessa korostuu osallistujien dialoginen vuorovaikutus muutoksen aikaansaamisen edellytyksenä. (Saurama & Julkunen 2009, 300.)

Käytäntötutkimukseni tutkimusprosessia olen suunnitellut ja toteuttanut yhdessä Pelastakaa Lapset Helsingin keskus toimiston työyhteisön sekä opettajieni Mirja Satkan ja Laura Ylirukan kanssa lokakuun 2014 - tammikuun 2015 aikana. Prosessin aikana tutkimustehtäväni on muokkautunut Lastenkoti minun mielestäni 2014 – kyselyn toteuttamisesta tutkimukseksi, jonka tavoitteena on Pelastakaa Lasten lastenkotitoiminnan kehittäminen lapsilta saadun palautteen myötä. Käytäntötutkimukseni tarkoitus on tuottaa tietoa, jota voidaan hyödyntää lastenkotien arjen kehittämisessä lasten osallisuuden näkökulma huomioiden.

Loka-marraskuun aikana tutustuin Pelastakaa Lapset ry:n toimintaan ja erityisesti lastenkotien toimintaan lukemalla esitteitä ja erilaisia materiaaleja sekä juttelemalla lastenkotitoiminnanpäällikön Anu Lehdon kanssa. Samalla kirjoitin tutkimussuunnitelmaani. Sain tutkimusluvan Pelastakaa Lapsilta 2.12.2014. Joulukuun alussa vierailin myös lastenkotien johtajien kokouksessa ja kerroin heille käytäntötutkimuksestani ja siitä, että aion kerätä aineiston tutkimukseeni haastatteleamalla heitä tammikuussa. Sain johtajilta suullisen suostumuksen haastatteluun.

3.2 Aineiston hankkiminen

Keräsin tutkimusaineistoni tekemällä teemahaastattelun Pelastakaa Lasten lastenkotien johtajille 21.1.2015. Haastattelu toteutettiin fokusryhmähaastatteluna Pelastakaa Lapset ry:n keskus toimistolla. Haastatteluun osallistui neljä lastenkodin johtajaa ja yksi lastenkodin vastaava ohjaaja. Toimitin ennakkoon heille saatekirjeen, suostumuslomakkeen sekä haastattelun teemat. Ajattelin, että näin ollen he voivat valmistautua haastatteluun paremmin. Haastattelu kesti 1h 15min. Haastatteluun osallistujat keskustelivat teemoista aktiivisesti ja haastattelijana koin, että aikaa olisi pitänyt varata hiukan enemmän. Haastattelun aikana tein haastateltaville joitain tarkentavia lisäkysymyksiä.

Lastenkodin johtajien haastatteluaineiston lisäksi keräsin tutkimusaineistoa kyselylomakkeella Pelastakaa Lapset ry:n lastenkotien lapsilta. Lomakekyselyn toteutin joulukuun 2014 aikana Pelastakaa Lapset ry:n kuudessa lastenkodissa. Kyselylomakkeet annettiin lastenkotien johtajille 2.12.2014 Helsingin keskus toimistolla heidän oman kokouksensa yhteydessä. Johtajat veivät kyselyt lastenkoteihin, joissa lapset vastasivat kyselyyn. Lastenkotien johtajat lähettivät täytetyt kyselylomakkeet takaisin Helsingin keskus toimistolle. Vuoden 2014 lomakekyselyaineiston lisäksi sain analysoitavaksi Lastenkoti minun mielestäni - kyselyiden tulokset vuosilta 2009-2013.

3.3 Aineiston analysointi

Aloitin haastatteluaineiston litteroinnin heti haastattelun jälkeen. Poistin haastattelumateriaalin nauhurilta ja matkapuhelimesta kuunneltuani sen pariin kertaan varmistuttuani siitä, että olen litteroinut asiat oikein. Nauhoitin haastattelun sekä matkapuhelimella että nauhurilla. Se helpotti litterointia, koska jos nauhurilla joku kohta kuului huonosti, niin tarkistin sen matkapuhelimesta ja toisinpäin. Jätin litteroinnista pois "hmm" ja "tota" tyyppiset sanat. Litteroitua aineistoa kertyi 16 sivua.

Aineiston analyysimenetelmäksi valitsin aineistolähtöisen sisällönanalyysin. Analyysin tarkoituksena on tutkimusaineiston jäsentäminen sekä kuvaaminen tiivistetyssä ja yleisessä muodossa (Tuomi & Sarajärvi 2013, 103). Tutkimusaineiston analysoinnin aloitin lukemalla aineistoa läpi ja samalla ylivivasin tekstistä tutkimuskysymysten kannalta olennaisia ilmauksia. Kirjoitin pelkistettyjä ilmauksia listoiksi papereille. Ensiksi lähdin etsimään listauksista samankaltaisuuksia ja erilaisuuksia.

esim.

"mietittiin toimintamalleja."

"aloitettiin sohvahetket."

"muutoksia raporttiaikaan."

→ toiminnan tarkastelu

Pelkistettyjen listauksien yhdistämisen jälkeen hahmottelin alaluokkia. Alaluokiksi muodostuivat **keskustelun paikat, toiminnan tarkastelu, lasten osallisuuden lisäämisen mahdollisuudet**

3.4 Tutkimuksen eettisyys ja tutkija positio

Sitouduin käytäntötutkimusta tehdessäni tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeisiin hyvän tieteellisen käytännön noudattamisesta. Hain tutkimusluvan Pelastakaa Lapset ry:ltä ennen varsinaisen käytäntötutkimuksen aloittamista. Kerroin tutkimuksestani lastenkotien johtajille hyvissä ajoin. Laadin heille haastattelua varten saatekirjeen, jossa kerroin käytäntötutkimuksestani ja haastatteluun osallistumisesta. Lisäksi keräsin tutkimushaastattelun alussa johtajilta vielä kirjallisen suostumuksen haastattelua varten.

Lastenkotien lapsille laadin kyselylomakkeen yhteyteen saatekirjeen, jossa kerroin tutkimuksesta ja tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuudesta. Pyysin myös lastenkotien henkilökuntaa kertomaan asiat lapsille niin, että jokaisessa lastenkodissa jokainen lapsi saisi mahdollisimman samanlaisen informaation kyselystä sekä siihen osallistumisen vapaaehtoisuudesta. Lapset vastasivat kyselyyn nimettömänä. Kyselylomakkeet jäivät Pelastakaa Lapset ry:lle Helsinkiin, jossa ne hävitetään asianmukaisesti.

Tutkijan roolissa sain keskittyä täysin tutkimuksen tekoon työpaikalla, huomasin nauttivani siitä. Ahkerointi lähteiden parissa avasi lapsen osallisuuden tematiikkaa lastenkodin arkea minulle ihan uudella tavalla. Tutkimuksen tekemistä auttoi kokemus graduprosessista, esim. haastattelun teemojen luominen tai itse haastattelu eivät tuntuneet hankalilta. Aineiston analysointi oli vaativaa, mutta opettavaista työtä.

Työyhteisöni oli myös erittäin tutkimusmyönteinen ja otti minut vastaan äärettömän hyvin. Lastenkotitoiminnanpäällikön Anu Lehdon kanssa yhteistyö koko käytäntötutkimusprosessin ajan oli erittäin tiivistä ja antoisaa. Myös muut työyhteisön jäsenet auttoivat minua parhaansa mukaan tutkimukseni kanssa. Pelastakaa Lapsissa suhtauduttiin käytäntötutkimukseeni suurella mielenkiinnolla ja jäätiin innolla odottamaan raportin valmistumista varsinaisen työpaikalla tapahtuneen työskentelyn jälkeen. Lupasin työyhteisölle, että raportti valmistuu helmikuun 2015 loppuun mennessä.

4 Keskeiset tulokset

4.1 Keskustelun paikat

Lastenkoti minun mielestäni – kysely on toteutettu lastenkodeissa vuosittain vuodesta 2009 alkaen. Haastateltavat puhuivat kyselyn merkityksestä lastenkodeissa. Haastatelluaineistosta käy ilmi, että kysely on tullut vuosien saatossa yhä merkityksellisemmäksi työvälineeksi lapsen äänen esiin nostamisessa lastenkotien arjessa. Eräs haastateltava kuvasi kyselyn merkitystä seuraavasti:

"Kyllä kyselyn merkitys on iso, koska siellä saattaa tapahtua sellaista mitä aikuiset ei näe ja kyselyn perusteella siihen kiinnitettiin paljon enemmän huomio, sitä ennen saattoi olla vähä semmonen vähättelevämpi asenne kiusaamiseen... se että miten lapset koki, oikein sitten korostui meille aikuisille."

Kyselyn tulosten työstäminen alkaa lastenkodeissa työryhmätasolta. Lastenkodin työntekijät käyvät ensin yksin ja sitten yhdessä läpi kyselyn tuloksia. Jokaisessa lastenkodissa työryhmä sopii tulosten pohjalta teemat, joita lähdetään käsittelemään lasten kanssa.

Lähes joka yksikössä teemoja on käsitelty ensimmäisen keran lasten kanssa lastenkokouksissa. Haastattelun tuloksista käy ilmi, että vuosien varrella on kokeiltu erilaisia tapoja käydä keskustelua kyselyn tuloksista lasten kanssa. Tulosten käsittelyn haasteet ovat liittyneet lähinnä lasten kykyihin käsitellä välillä abstraktejakin teemoja. Kyselyn tulosten myötä käsittelyyn nousseet teemat ovat vaihdelleet yksiköittäin.

Viime vuosina lastenkodeissa on pysähdytty muun muassa seuraavien teemojen äärelle:

- kiusaaminen
- luottamus
- suosikkilapset
- aikuisten ajankäyttö
- lastenkokoukset
- peliajat

Haastatteluissa kävi ilmi, että kiusaaminen on ollut teema, joka on noussut kyselyn tuloksista melkein kaikissa lastenkodeissa. Kyselyn tulosten käsittelyn seurauksena työntekijät ovat tulleet tietoisemmiksi ilmiöstä, johon ei ehkä aiemmin oltu osattu kiinnittää samalla tavalla huomiota. Kyselyn

tuloksena lasten kokemus kiusaamisesta on tullut näkyväksi ja korostunut työntekijöille. Siitä on seurannut se, että kiusaamiseen on alettu kiinnittää huomiota eri tavoin lastenkodeissa.

Kiusaamista on työstetty lastenkodeissa lasten kanssa monella tavalla. Tavallisimmin kiusaamisesta on keskusteltu lastenkokouksissa. Se on ollut useamman kuin yhden lastenkokouksen teemana. Eräs haastateltava kertoi, että siitä on seurannut se, että lapset uskaltavat puhua kiusaamisesta arjessa ja työntekijät pääsevät puuttumaan siihen paremmin. Lasten kanssa on otettu käyttöön myös toiminnallisia menetelmiä ja tilanteiden sanoittamista ja ennakoitua.

4.2 Toiminnan tarkastelu

Haastatteluista käy ilmi, että kyselyn tulokset ovat vaikuttaneet työyhteisön tapaan tehdä työtä. Johtajien kertomuksista on havaittavissa, että lastenkodeissa on tilanteista riippuen käynnistynyt erilaisia prosesseja liittyen arjen toiminnan tarkasteluun ja kehittämiseen lastenkodin arjessa. Työyhteisöt ovat ottaneet tosissaan lasten palautteet ja läheneet muokkaamaan työkäytänteitään ja arjen rakenteita palautteiden pohjalta. Haastateltavat kertoivat, että työyhteisöissä on tehty sopimuksia ja päätöksiä siitä mitkä ovat tärkeitä rakenteita lastenkodin arjessa. Lastenkokousten pitäminen on tullut säännölliseksi ja toimivaksi rakenteeksi kaikissa lastenkodeissa kyselyiden aloittamisen myötä. Lastenkokouksesta on tullut tärkeä osa lasten arkea. Lastenkokouksissa keskustellaan aikuisen johdolla eri aiheista sekä tarvittaessa päätetään asioista, joihin lapset voivat vaikuttaa lastenkodin arjessa. Haastatelluaineistosta kävi ilmi, että lastenkodeissa on eroja siinä, millainen vastuu vastaavalla ohjaajalla on suhteessa lastenkokouksiin. Jossain lastenkodeissa vastaavaohjaaja vie kyselyiden tulokset lastenkokouksen käsiteltäväksi, jossain taas sen hoitaa työvuorossa oleva työntekijä.

Kyselyiden tulosten käsittelyn seurauksena on kolmessa lastenkodissa aloitettu sohvahetket, joiden tavoitteena on kerätä lapset yhteen säännöllisesti. Sovhahetkien keskusteluiden sisällöt ovat vaihdelleet kyselyn teemojen työstämisestä lastenkodin iltatoiminnan yhteiseen suunnitteluun. Sovhahetkistä on tullut tähän mennessä kiinteä osa lastenkotien arkea. Samantyyppistä lapsia osallistavaa tai yhteisöllisyyttä tukevaa toimintaa on myös kokeiltu tai kehitelty toisissa lastenkodeissa.

Lasten palautteiden myötä on alettu kiinnittää huomiota työntekijöiden toimintaan ja läsnäoloon lastenkodin arjen tilanteissa. Tämän taustalla oli muun muassa lasten palaute siitä, että työntekijöillä ei ole heille aikaa. Tämän seurauksena on kehitetty esimerkiksi raporttikäytänteitä ja raamitettu toimistotyötä.

Lastenkodeissa on lähdetty myös pohtimaan omahoitajuuden kehittämisen tarpeita. Haastateltavien mukaan omahoitajailta pidetään jokaisessa lastenkodissa kerran kuukaudessa. Onko se riittävää tuli esiin haastattelussa. Yhdessä lastenkodissa omahoitajatunteja tai -iltoja on lisätty 2-4 kertaan kuukaudessa. Toisessa lastenkodissa omahoitajatuntisysteemi on työstämisen alla.

Yhteenvedon voin todeta, että haastattelusta käy ilmi se, että Lastenkoti minun mielestäni – kyselyn tulokset on otettu käyttöön lastenkodin arjen kehittämisen välineenä ja tuloksilla on ollut merkitystä lastenkodin toiminnan kehittämisessä. Ensinnäkin se, että kysely on toteutettu säännöllisesti on saanut aikaan sen, että lastenkodin henkilöstön suhtautuminen siihen on muuttunut vuosien varrella. Kyselyyn vastaamisen tärkeyttä korostetaan lapsille ja työntekijät suhtautuvat kyselyn tuloksiin vakavasti. Se näkyy siinä, että kyselystä nousseiden teemojen työstämiselle henkilöstön kesken käytetään aikaa.

Lasten kanssa kyselyn tuottamia teemoja on käsitelty sekä ryhmä- että yksilötasolla eri tavoin. Käsitelyn merkityksestä kertoo ne onnistumisen kokemukset, joita haastateltavat kertoivat haastattelun aikana. Oli havaittavissa, että lapset ovat rohkaistuneet tuomaan vaikeita asioita yhteiseen keskusteluun ja lapsilta on alkanut tulla myös ideoita arjen kehittämiseen liittyen. Nämä arjessa tapahtuneet asiat kertovat minulle tutkijana siitä, että kysely on vahvistanut lasten osallisuuden toteutumista lastenkodin arjessa.

4.3 Lasten osallisuuden lisäämisen mahdollisuudet

Se työ mitä lastenkodeissa on tehty lasten osallisuuden vahvistamisen eteen tähän asti, antaa hyvän pohjan myös kehittämiselle jatkossa. Johtajien haastatteluiden pohjalta kehittämisen tarpeet voidaan ryhmitellä kyselyn tulosten käsittelyn kehittämiseen, lasten kanssa tehtävän työn kehittämiseen ja työyhteisön toiminnan kehittämiseen.

Haastattelussa ilmeni, että kyselyn tuloksia voisi vieläkin paremmin hyödyntää lastenkodeissa. Tulosten käsittelyssä tulisi jatkossa kiinnittää huomiota käsittelyn systemaattisuuteen ja prosessinomaisuuteen aikuisten kesken sekä lasten kanssa. Arvioinnin mukaan ottaminen kyselystä nousseiden teemojen käsittelyyn koettiin myös tärkeäksi. Haastateltavat

kertoivat, että arviointia täytyy lastenkodeissa kehittää ja lapset on otettava mukaan arviointityöhön jatkossa.

Lasten kanssa tehtävän työn kehittämiseen sisältyi lasten yhteisen toiminnan kehittäminen arjessa, sisältäen muun muassa yhteisöllisten menetelmien käyttöön ottamisen. Lisäksi jo olemassa olevien rakenteiden, kuten lastenkokousten ja omahoitajatuntien ja -iltojen kehittäminen tavoitteellisemmaksi ja sisällöltään lasten osallisuutta tukevaksi toiminnaksi nousi tärkeäksi kehittämisen kohteeksi.

Työyhteisön toiminnan tasoon liittyen haastateltavat korostivat yhteisten käytäntöjen sopimista, kirjaamista sekä niihin sitoutumista. Lasten osallisuutta tukevien olemassa olevien rakenteiden ylläpitoon ja kehittämisen mahdollisuuksiin huomion kiinnittäminen jatkossa on myös tärkeää.

4.4 kehittämisen näkyminen lasten vastausten perusteella

Lastenkoti minun mielestäni – kysely on toteutettu vuosittain vuodesta 2009 alkaen. Kävin läpi kyselyiden tuloksia suhteessa niihin teemoihin, joita lastenkotien johtajat nostivat esiin haastattelussa 21.1.2015. Etsin vastausta siihen, näkyykö lastenkotitoiminnan kehittäminen lasten vastauksissa. Kyselyiden tuloksista kävi ilmi, että lastenkokoukset ovat tulleet osaksi lastenkotien arkea. Kehittämistyö näkyy lasten vastauksista.

Kiusaamista lastenkodeissa on esiintynyt kyselyn alusta lähtien. Työ, jota lastenkodeissa on tehty ilmiön vähentämiseksi näkyy lasten vastauksissa kiusatuksi tulemisen kokemuksen vähentymisenä. Kiusaamisen läsnäolosta kertoo kuitenkin edelleen se, että 60% lapsista on nähnyt muita kiusattavan viimeisen vuoden aikana. Lasten pelkäämisen kokemukset ovat vähentyneet hyvin selvästi kyselyn toteuttamisen aikana.

Lasten ja työntekijöiden väliseen luottamukseen on kiinnitetty lastenkodeissa huomiota kyselyiden pohjalta. Kehittämistyö näkyy lasten vastauksista, vaikka edelleenkin on lapsia, jotka kokevat, ettei lastenkodissa ole aikuista johon voi luottaa tai lastenkodin aikuiset eivät luota lapseen. Omahoitajuuden kehittäminen näkyy lasten vastauksissa viimeisen vuoden ajalta siten että yhä useampi lapsi kokee olevansa tärkeä omahoitajalleen. Työntekijöiden aika lapsille on kyselyn tulosten myötä hiukan lisääntynyt. Suurin osa (67,5%) lapsista kokee, että työntekijöillä on joskus heille tarpeeksi aikaa ja 16% lapsista kokee, että aikuisilla on aina heille tarpeeksi aikaa. Kaikkinensa lasten tyytyväisyys omaan lastenkotiin on parantunut viimeisen vuoden aikana viimeimmän, vuoden 2014 kyselyn vastauksien perusteella.

5 Pohdinta

Tämän käytäntötutkimuksen tarkoitus on ollut tuottaa tietoa siitä, miten Pelastakaa Lasten lastenkotien johtajat ovat henkilöstönsä kanssa hyödyntäneet Lastenkoti minun mielestäni -kyselyjen tuottamaa tietoa lastenkodin arjessa. Lisäksi halusin selvittää miten kyselyn tuloksia voisi jatkossa paremmin hyödyntää lastenkotien arjen kehittämisen välineenä huomioiden lasten osallisuuden tukeminen arkielämän suunnittelussa. Analysoin myös näkykö lastenkotien kehittäminen lasten palautteissa.

Tämän käytäntötutkimuksen toteuttaminen on ollut hyvin mielenkiintoinen matka lasten osallisuuden toteutumisen äärelle. Laakson (2009, 139) väitöskirjasta käy ilmi, että lasten osallisuutta esimerkiksi lastensuojelulaitoksen arjessa ei ole paljon tutkittu, vaikka lasten osallisuuden tutkiminen onkin lisääntynyt viimeisen kymmenen vuoden aikana myös Suomessa.

Etsiessäni käytäntötutkimukseni teemaan liittyviä aiempia tutkimuksia, huomasin että varhaiskasvatuksessa lasten osallisuuteen liittyvää tutkimusta ja kehittämistä on tehty jonkin verran. Löysin myös jonkin verran ammattikorkeakouluissa tehtyjä lopputöitä, joka käsittelivät tavalla tai toisella lasten ja nuorten osallisuutta juuri lastensuojelulaitoksen arjessa. Pro graduja ja väitöskirjoja tutkimusaiheeseeni liittyen löytyi vähän tai niitä oli vaikea löytää.

Tutkimuksen tuloksista kävi ilmi, että lasten palautteet on otettu vakavasti lastenkodeissa ja niitä on lähdetty hyödyntämään arjen kehittämisessä. Lastenkoti minun mielestäni – kysely on ”herättänyt” lastenkotien henkilöstön tutkimaan omaa toimintaansa, lastenkodin arkea, sen käytäntöjä ja rakenteita. Tästä on seurannut konkreettisia muutoksia arkeen. Esimerkiksi aikuisten läsnäoloa lasten keskuudessa on pyritty lisäämään eri tavoin. Lisäksi on sovittu yhteisesti niistä rakenteista, mitkä lastenkodin arjessa ovat tärkeitä ja mistä pidetään kiinni. Arjen toimivat rakenteet ovat mahdollistamassa lasten osallisuuden toteutumista. Yhdeksi tärkeäksi arjen rakenteeksi tässä tutkimuksessa lasten osallisuuden kannalta nousi lastenkokous.

Lastenkotien johtajat kertoivat ideoitaan siitä, miten lastenkodin arkea voisi kehittää jatkossa. Kyselyn tulosten käsitteilyn kehittäminen, lasten kanssa tehtävän työn kehittäminen sekä työyhteisön toiminnan edelleen kehittäminen nousivat keskeisiksi kehittämisen paikoiksi tulevaisuudessa.

Oranen (2008) nostaa aikuisen roolin keskeiseksi lasten ja nuorten osallisuuden mahdollistamisessa. Se, miten lastenkodin aikuiset kohtaavat lapset arjessa, miten lastenkodin arki muotoutuu ja millaiset rakenteet luodaan vaikuttaa lasten osallisuuden toteutumisen mahdollisuuksiin. (Oranen 2008, 10.) Tutkimuksen tuloksista voidaan havaita, miten tutkimukseen osallistuneet lastenkodit ovat lasten palautteiden pohjalta konkreettisesti tehneet työtä lastenkodin arjen kehittämiseksi lasten osallisuutta tukevaan suuntaan.

Tämän käytäntötutkimuksen aikana huomasin pohtivani paljon omahoitajuuden toteutumiseen liittyviä asioita. En tunne lastenkotien omahoitajuutta ja ehkä siksi asia alkoi kiinnostamaan minua kovasti. Luottamuksen teema, joka on noussut lasten palautteista, nivoutuu mielestäni vahvasti myös omahoitajuuteen. Tämän käytäntötutkimuksen tulosten pohjalta minua jäi kiinnostamaan omahoitajuuden toteutuminen sille asetettujen tavoitteiden valossa sekä omahoitajan mahdollisuudet lasten osallisuuden tukemisessa lastenkodin arjessa. Omahoitajuuden lisäksi yhteisöllisyyden mahdollisuudet lasten osallisuuden tukemisessa lastenkodin arjessa nousi yhtenä tulevaisuuden tutkimuskohteena mieleeni.

Tässä tutkimuksessa olen selvittänyt lastenkodin arjen kehittämistä lasten osallisuuden tukemisen näkökulmasta. Lasten osallisuus perustuu YK:n lapsen oikeuksien yleissopimukseen. Esittelin teoriaosuudessa Shierin (2001) osallisuuden porrasmallin, jonka avulla voi tarkastella lasten osallisuutta arjen toiminnassa. Malli pohjautuu Lapsen oikeuksien yleissopimuksen 12.1 artiklaan. Tätä mallia on käytetty jonkin verran esimerkiksi varhaiskasvatuksessa lasten osallisuuden toteutumisen arvioinnissa. Halusin tuoda mallin työhöni siksi, että tulevaisuudessa voisi pohtia Shierin kehittämän porrasmallin hyödyntämisen mahdollisuuksia myös lastenkotien arjen kehittämisessä.

Tämän käytäntötutkimuksen toteuttamisessa keskityin lasten osallisuuteen. Jäin vielä pohtimaan voisiko YK:n lapsen oikeuksien yleissopimusta hyödyntää laajemminkin lastenkotityön arjen kehittämisessä. Lastenkoti minun mielestäni – kyselyssä lapsilta kysytään lapsen oikeuksista. Kyselyn tulosten mukaan lapset tuntuvat tietävän oikeutensa. Se mitä lastenkotien lapset mieltävät lasten oikeuksiksi, olisi mielestäni myös mielenkiintoista selvittää tulevaisuudessa. Toivon, että tämä käytäntötutkimus tukee sitä hyvää kehittämistyötä, mitä tutkimukseen osallistuneissa lastenkodeissa on tehty tähän asti.

Lähteet

Hoikkala, Susanna. 2014. Kiinnipito lastenkodissa. Pelastakaa lapset ry:n julkaisusarja n:o 23.

Laakso, Riitta. 2009. Arjen rutiinit ja yllätykset – etnografia lastenkotityöstä. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Sosiaalityön tutkimuksen laitos.

Lastensuojelu info. Haettu 28.1.2015.
<http://www.lastensuojelu.info/>

Lastensuojelulaki. 2007. Haettu 28.1.2015.
<http://www.finlex.fi/filaki/ajantasa/2007/20070417>

Lastensuojelun käsikirja. Haettu 20.1.2015.
<http://www.thl.fi/lastensuojelunkasikirja/tyoproessi/sijaishuolto>

Lehto, Anu. 2014. Lastenkotitoiminnan päällikkö. Keskustelu 12.11.2014.

Möller Sointu & Nikkanen Marko. 2009. Lastenkoti minun mielestäni. Pelastakaa Lapset ry:n julkaisusarja n:o 11. Reusmark Oy.

Nuorisolaki. 2006. Haettu 27.1.2015. <http://www.thl.fi>.

Oranen, Mikko. 2008. Mitä mieltä? Mitä mieltä! Lasten osallisuus lastensuojelun

kehittämisessä. Sosiaali- ja terveysministeriön Lastensuojelun kehittämisohjelman osaraportti. ensi- ja turvakotien liitto ry. Helsinki

Pelastakaa Lapset ry. 2005. Lapsen ääni – tarina minulta – opas (2005)

Pelastakaa Lapset ry. 2013. Lastenkotien toimintakäsikirja (2013)

Pelastakaa Lapset ry. 2015. Haettu 25.1.2015. <http://www.pelastakaalapset.fi>.

Saurama, Erja & Julkunen Ilse. 2009. Lähestymistapana käytäntötutkimus. Teoksessa Mäntysaari, Mikko & Pohjola, Anneli & Pösö, Tarja (toim.) Sosiaalityö ja teoria. Jyväskylä: PS-kustannus, 293-314.

Shier, Harry. 2001. Pathways to participation: openings, opportunities and obligations. Children and society 15, 107-117.

YK:n lastenoikeuksien yleissopimus. 1991). Haettu 27.1.2015. <http://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>

Liitteet

Liite I

Arvoisa lastenkodin johtaja

Olen Piritta Ahonen ja opiskelen sosiaalityötä Helsingin yliopistossa. Opintoni ovat loppusuoralla maisterivaiheessa. Suoritan parhaillaan opintoihin liittyvää käytäntötutkimusjaksoa Pelastakaa Lapset ry:n keskustoimistolla Helsingissä. Käytäntötutkimus on uudehko opintojakso ja sen tavoitteena on tuottaa käytännön työtä hyödyttävää tietoa pienimuotoisen tutkimuksen avulla.

Tutkimukseni aiheena on Lastenkoti minun mielestäni kyselyn - tulosten hyödyntäminen lastenkotien arjessa. Tutkimukseni tavoite on toteuttaa ja analysoida vuoden 2014 Lastenkoti minun mielestäni – kysely sekä tarkastella aiempien vuosien kyselyjen tuloksia lastenkotien arjen kehittymisen näkökulmasta. Lisäksi tutkimuksen tarkoituksena on tuottaa tietoa siitä, miten kyselyn tuloksia on hyödynnetty tähän asti Pelastakaa Lasten lastenkodeissa ja miten niitä voisi jatkossa hyödyntää paremmin lastenkotien arjen kehittämisen välineenä huomioiden lasten osallisuuden tukeminen arkielämän suunnittelussa.

Tarkoitukseni on haastatella teitä lastenkotien johtajia tutkimusaineiston keräämiseksi. Tutkimusmenetelmänä käytän teemahaastattelua ja toteutan haastattelun ryhmähaastatteluna 21.1.2015 klo. 9.00-10.00. Nauhoitan haastattelut ja tuhoan nauhat litteroinnin jälkeen.

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja osallistuminen on mahdollista keskeyttää koska tahansa ilmoittamalla siitä minulle. Käsittelen tutkimuksessa saatuja haastattelutietoja anonymisti ja ehdottoman luottamuksellisesti.

Mikäli teillä ilmenee kysyttävää tai haluatte keskustella tutkimuksesta kanssani, voitte ottaa yhteyttä minuun puhelimitse tai sähköpostilla.

Ystävällisin terveisin

Piritta Ahonen
piritta.ahonen@helsinki.fi
0440-746180

KIITOS OSALLISTUMISESTASI!

Liite 2

SUOSTUMUS LASTENKOTI MINUN MIELESTÄNI – KÄYTÄNTÖTUTKIMUSTEEMAHAASTATTELUUN

Annan suostumukseni siihen, että sosiaalityön opiskelija Piritta Ahonen haastattelee minua ja nauhoittaa haastattelun. Tutkijalla on lupa käyttää aineistoa tutkimuksessaan.

Minulla on oikeus milloin tahansa tutkimuksen aikana ja syytä ilmoittamatta keskeyttää tutkimukseen osallistuminen. Tutkimuksesta kieltäytyminen tai sen keskeyttäminen eivät vaikuta työhöni jatkossa.

Olen saanut saatekirjeen, jossa on kerrottu tutkimuksesta, johon osallistun. Allekirjoituksellani vahvistan osallistumiseni tähän tutkimukseen ja suostun, että haastattelutallennettani voi käyttää kyseisen tutkimuksen aineistona. Minulle on myös luvattu, että nauhoite hävitetään viimeistään tutkimuksen valmistuttua.

Paikka ja aika _____

Allekirjoitus _____

Nimenselvennys _____

Toivon, että tutkimusraportti lähetetään minulle sähköpostitse tutkimuksen valmistuttua:

_____ Kyllä   _____ Ei

Sähköpostiosoitteeni on: _____

Liite 3

TEEMAT LASTENKOTI MINUN MIELESTÄNI – KYSELYN KÄYTÄNTÖTUTKIMUS HAASTATTELUUN

Kerro omia kokemuksiasi ja ajatuksia **Lastenkoti minun mielestäni - kyselyyn** liittyen. Mikä on oma roolisi kyselyn toteuttamisessa ja tulosten käsittelyssä?

1. KYSELYN TULOSTEN KÄSITTELY LASTENKODISSA / PROSESSI

- Miten kyselyn tulosten käsittely on konkreettisesti järjestetty yksikössänne?
→ Tulosten käsittely aikuisten kesken ja lasten kanssa
- Miten tulosten käsittelyyn valmistaudutaan lastenkodissanne?
- Kuka / Ketkä vastaavat käsittelyn suunnittelusta, järjestämisestä ja toteutuksesta?
- Mitä **asioita** kyselyn tuloksista on noussut käsittelyyn lastenkodissanne?
- hyvät ja toimivat asiat b) mitkä asiat eivät ole toimineet lasten mielestä?
- Mistä asioista on lähdetty keskustelemaan syvemmin kyselyn pohjalta?
- Millaisia haasteita on ollut yleisesti kyselyn tulosten käsittelyssä?
- Millaisia onnistumisia on tullut kyselyn tulosten käsittelyssä?
→ Esimerkki jonkun esiinnousseen asian käsittelyn onnistumisesta lasten kanssa...

2. KYSELYISTÄ NOUSEEN YKSITTÄISEN ASIAN KÄSITTELEMINEN LASTENKODISSA

- Esimerkki onnistumisesta edeltä....
- Mikä on ollut kyselyn merkitys asian esiin tulemisessa tai käsittelyssä?
- Miten asiasta tullutta kyselyn palautetta on käsitelty konkreettisesti
a) henkilöstön kanssa lastenkodissa b) lasten kanssa lastenkodissa
- Oletteko käyttäneet apumateriaaleja, toiminnallisia harjoituksia tms.
- Mitä käsittelystä on seurannut? Mikä on muuttunut ja miten?
- Miten asiaa voisi käsitellä jatkossa, ideoita?
- Miten asiaa voisi estää tai vähentää (tai lisätä) jatkossa, keinoja?

3. LASTEN OSALLISUUS LASTENKODIN ARJESSA

- Kuvaile lastenkodin arkea. (Mitkä ovat arjen rakenteet ja rutiinit?)
- Mihin asioihin lapset voivat vaikuttaa lastenkodissa?
- Millä tavalla vaikuttaminen tapahtuu? Esimerkki.
- Missä tilanteissa lapset voivat olla mukana vaikuttamassa ja tekemässä päätöksiä?
- Miten lasten osallistumista päätöksentekoon lastenkodin arjessa voisi parantaa?
- Miten lasten osallistumista/osallisuutta ylipäätään arjessa voisi parantaa?

4. LASTENKODIN ARJEN KEHITTÄMINEN

- Miten lastenkodin arjen toimintaa on kehitetty kyselyjen pohjalta?
- Mitä pulmia / esteitä on tullut vastaan?
- Mitkä asiat ovat edistäneet lastenkodin arjen kehittämistä?
- Mihin asioihin tulisi jatkossa kiinnittää huomiota?

Keskustoimisto - Tiukula

Koskelantie 38, 00610 HELSINKI
PL 95, 00601 HELSINKI
Forsbyvägen 38, 00610 HELSINGFORS
PB 95, 00601 HELSINGFORS

Puhelin 010 843 5000
www.pelastakaalapset.fi

Lastenkodit:

Pärske

Viiripolku I B
01670 Vantaa
gsm 040 520 4845

Suvinlinna

Suvinlinnantie 29
20900 Turku
puhelin (02) 258 6146
gsm 040 487 2761

Raunila

Katajatie 3
40250 Jyväskylä
puhelin (014) 273 260
gsm 040 583 6466

Ritvala

Joutsenkuja 25
17200 Vääksy
puhelin (03) 766 1151
gsm 040 560 5145

Tirlittan

Kandidaatinkuja I
02700 Kauniainen
gsm 040 542 4209

Tyrsky

Viiripolku I A
01670 Vantaa
gsm 050 433 1425

ISBN 978-952-7112-08-3

ISBN 978-952-7112-09-0

Pelastakaa Lapset - Rädda Barnen
Save the Children